

BRONISŁAW SITEK
PROF. DR HAB., SWPS UNIWERSYTET HUMANISTYCZNOSPÓŁECZNY
W WARSZAWIE
ORCID: 0000-0002-7365-6954

Ochrona dóbr narodowych Rzeczypospolitej Polskiej po rozbiorach. Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego

1. Wprowadzenie; 2. Historia rozwoju koncepcji instytucjonalnej i prawnej ochrony praw i interesów polskich w okresie od 1807 do 1830 r.; 3. Ewolucja potrzeby ochrony dóbr publicznych i interesów polskich; 4. Zakres przedmiotowy ochrony praw i interesów przez Prokuratorię Generalną Królestwa Polskiego; 5. Podsumowanie.

1

Wraz z trzecim rozbiorem w 1795 r. Rzeczpospolita Polska, jedno z największych państw europejskich, wskutek wewnętrznych sporów oraz zmowy mocarstw ościennych formalnie przestała istnieć. O znaczącej pozycji, jaką miała I Rzeczpospolita w Europie, mogą świadczyć liczby, zwłaszcza liczba jej mieszkańców. W 1772 r. liczyła ok. 14 mln mieszkańców. Dla porównania, Włochy liczyły 16,7 mln, Francja – 24,1 mln, Niemcy – 20 mln, Rosja – 29 mln¹.

Pomimo tej dość silnej pozycji upadek Rzeczypospolitej Polskiej nie wywołał większego oddźwięku na arenie międzynarodowej. Sam Wolter w listach do carycy Katarzyny II ocenił rozbiór Polski jako wydarzenie pozytywne, ustrój szlachecki uznał bowiem za anachroniczny². Zaś w liście do Fryderyka II pisał: „Mówią że

¹ Dane za: *Historia Polski w liczbach: ludność, terytorium*, oprac. A. Wyczański et al., GUS, Warszawa 1993, s. 20.

² W literaturze naukowej od dawna toczy się dyskusja na temat dość pozytywnego stosunku Woltera do rozbioru Polski, czemu dawał wyraz w listach do carycy Katarzyny II. Jego postawa musi budzić zdziwienie w świetle tego, że Wolter powszechnie był utożsamiany z ideami wolności i parlamentaryzmu, a więc z ówczesnymi ideami szlacheckimi w Polsce, zaś rozbiór był pogwałceniem tych wartości. Być może stanowisko to wynikało z braku znajomości sytuacji politycznej Polski i jej historii oraz chęcią przypodobania się carycy. Zob. R. Stuart, *Voltaire's correspondence with Catherine II*, Masters of Arts Thesis, State University of Iowa, 1914, s. 38, <https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3904&context=etd> [dostęp: 17.07.2018];

rozbiór Polski jest waszą sprawą, i ja chętnie temu wierzę, gdyż jest to rzecz genialna”³. Taka była postawa państw europejskich – a jej kontynuacją była polityka prowadzona w sprawie polskiej przez Napoleona, a następnie polityka państw układających się w czasie rozstrzygnięć, jakie zapadły na kongresie wiedeńskim w 1815 r.

Powracając do polityki Napoleona, należy stwierdzić, że nie miał on zamiaru powołania do życia suwerennego i niezależnego państwa polskiego z królem na czele. Utworzone na mocy porozumień tylżyckich (1807) Księstwo Warszawskie było politycznie i ekonomicznie słabe, a nadto zależne od cesarza Francuzów. Zależność ta uwidaczniała się m.in. w narzuceniu kodeksu cywilnego, który nie został entuzjastycznie przyjęty przez ówczesne polskie elity⁴. *De facto*, Księstwo Warszawskie stało się państwem wasalnym Francji⁵.

Podstawę polityczną utworzenia Królestwa Polskiego były postanowienia powzięte podczas kongresu wiedeńskiego. Co do zasady główne strony zawartego w Wiedniu traktatu, tj. władcy Rosji, Austrii i Prus, dążyły do powrotu do władzy monarchów usuniętych przez rewolucję francuską lub Napoleona. Nowy porządek mający zagwarantować bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne państw-uczestników Kongresu miał opierać się na trzech zasadach: restauracji, legalizmu i równowagi sił. Jednak sprawa Polski w tej układance polityki europejskiej była z góry przegrana, m.in. poprzez fakt poparcia, jakiego Polacy udzielili Napoleonowi. Prusy i Austria nie dopuszczały do dyskusji nad kwestią dalszych losów terenów, które zostały zajęte w wyniku rozbiorów. Dyskusja pomiędzy ówczesnymi władcami koncentrowała się więc na statusie terenów Księstwa Warszawskiego. Ostatecznie większość ziem Księstwa włączono do nowo utworzonego Królestwa Polskiego, które miało pozostać w unii personalnej z Rosją⁶.

Analiza procesu tworzenia administracji i struktur władzy Królestwa Polskiego nie jest przedmiotem niniejszego opracowania. Zaprezentowany zarys losu ziem polskich w czasie funkcjonowania Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego

J. Heistein, *Volter i Rousseau we Francji i w Polsce*, „Pamiętnik Literacki” 1979, R. LXX, nr 2, s. 411.

³ Cyt. za: N. Kariejew, *Upadek Polski w literaturze historycznej*, Kraków 1891, s. 64.

⁴ Zob. J. Szonert, *Kodeks Napoleona w Polsce. (Sto pięćdziesiąta rocznica)*, „Palestra” 1958, R. 2, nr 3–4, s. 91.

⁵ Zob. W. Sobociński, *Księstwo Warszawskie a Cesarstwo Francuskie. (Zależność faktyczna i prawnomiędzynarodowa. Rezultaty przeobrażeń wewnętrznych)*, „Przegląd Historyczny” 1965, t. 56, z. 1, s. 47.

⁶ W granicach Królestwa Polskiego pozostało jedynie 3,3 mln mieszkańców, tj. 1/4 mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej z 1772 r. Zob. L. Mażewski, *O ciągłości między Księstwem Warszawskim a Królestwem Polskim (1807–1830)*, [w:] *System polityczny, prawo, konstytucja i ustroj Królestwa Polskiego 1815–1830*, red. L. Mażewski, Radzymin 2013, s. 16–23.

ma na celu ukazanie istotnych przesłanek, dla których w 1816 r. utworzona została Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego. Podstawową przesłanką niewątpliwie była ochrona praw i interesów polskich, pomimo rozbioru Rzeczypospolitej przez ościennie mocarstwa.

2

W literaturze historycznej wielokrotnie wskazywano na fakt niedostatecznego wykształcenia w czasach I Rzeczypospolitej instytucji i przepisów prawa materialnego oraz procesowego, które pozwoliłyby na skuteczną ochronę praw i interesów ówczesnej Polski⁷. Urząd instygatora ziemskiego, funkcjonujący w Polsce od 1557 r., zajmował się głównie sprawami dotyczącymi ochrony własności dóbr koronnych, prawidłowością uiszczania podatków łańowych, podatkiem na zaciąg żołnierzy czy odzyskiwaniem zdefraudowanych publicznych środków finansowych⁸.

Sytuacja ta rzutowała na los mienia publicznego w okresie porozbiorowym, charakteryzującym się dużą zmiennością granic państwowych i częstymi przekształceniami struktury organizacyjnej aparatu administracji publicznej – najczęściej zależnej od zewnętrznych wpływów. Przez długi czas opiekę nad prawami i interesami publicznymi sprawowali urzędnicy instytutów publicznych i gmin lub użytkownicy beneficjów. W wykonywaniu swoich obowiązków wspierali się prywatnymi prawnikami, którzy na ich rzecz przygotowywali różnego rodzaju opinie prawne. To jednak kreowało znaczne koszty publiczne. Wiele do życzenia pozostawiała jakość tych opinii oraz sposób wykonywanego zastępstwa procesowego. Prawnikom zarzucano niestaranność i opieszałość. Zaś zatrudnieni w urzędach publicznych asesory i referendarze reprezentowali stosunkowo niski poziom merytoryczny. W konsekwencji niedostatecznej ochrony, prawa i interesy dóbr publicznych narażone były na straty⁹.

Idea potrzeby obrony prawnej interesów majątkowych państwa, instytutów, gmin i beneficjów wykrystalizowała się wraz z wprowadzeniem w 1808 r. w Księ-

⁷ Zob. np. M. Wąsowicz, *Początki Prokuraturii generalnej Królestwa Polskiego*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1977, t. XXIX, z. 2, s. 147; J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1996, s. 241; Z. Góralski, *Urzędy i godności w dawnej Polsce*, Warszawa 1983, s. 114. Pisze o tym też M. Tkaczuk, *Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej*, nieopublikowana praca doktorska, 2003, s. 26.

⁸ Urząd ten został powołany do życia za panowania Zygmunta Augusta. Zob. B. Sitek, *Historia ochrony prawnych interesów Skarbu Państwa w Polsce*, „Journal of Modern Science” 2014, nr 4 (23), s. 251–262; J. Rafacz, *Instygator ziemski*, „Themis Polska”, 1926/1927, seria 3, t. 3, s. 49; J. Makarewicz, *Instygator w dawnym prawie polskim*, Lwów 1922.

⁹ Zob. K. Buczyński, P. Sosnowski, *Prokuratoria Generalna. 200 lat tradycji ochrony dobra publicznego*, red. nauk. L. Bosek, Warszawa 2016, s. 14.

stwie Warszawskim Kodeksu Napoleona i francuskiego kodeksu postępowania cywilnego¹⁰. Uświadomiono sobie wówczas, że zdecentralizowany system ochrony tych interesów nie odpowiada rzeczywistym potrzebom. W gronie polskich elit zaczęto myśleć o wypracowaniu odpowiedniego modelu instytucjonalnego i prawnego, który stałby się podstawą do obrony własności publicznej¹¹. Wzorem francuskim wprowadzono urzędy prokuratorskie, które utworzono przy wyższych instancjach sądowych. Ich głównym zadaniem była kontrola i nadzór nad sądami i urzędnikami królewskimi. Na podstawie przepisu § 7 dekretu królewskiego o organizacji władz administracyjnych departamentowych i powiatowych z dnia 7 lutego 1809 r.¹² prokurator mógł również wstępować w sprawach cywilnych, ilekroć zachodziła konieczność obrony spraw publicznych¹³.

Niestety losy Księstwa Warszawskiego były silnie powiązane z burzliwymi wówczas losami Francji i całej Europy. Przegrana Napoleona sprawiła, że rozpoczęte prace nad ochroną mienia publicznego, jakie pozostało po Rzeczypospolitej Polskiej, mogły być realizowane dopiero wraz z tworzącym się Królestwem Polskim. Już w 1814 r. car Aleksander I powołał Komisję Organizacyjną Cywilną, której zadaniem było rozpoczęcie procesu zastąpienia administracji i prawodawstwa napoleońskiego – administracją i ustawodawstwem krajowym. Podczas dyskusji wewnątrz Komisji wskazano na niewystarczającą ochronę interesów publicznych. Zdecydowano się zatem na model ich ochrony wzorowany na rozwiązaniu austriackim, funkcjonującym już w Galicji, czyli na utworzenie Prokuratorii Generalnej. W konsekwencji na podstawie postanowienia cara Aleksandra I z 29 września 1816 r. (według kalendarza gregoriańskiego miało to miejsce 11 października 1816 r.) urządzającego Prokuratorystę w Królestwie Polskim (dalej: postanowienie) powołano nową instytucję scentralizowanej ochrony praw i interesów publicznych, tj. Prokuratorię Generalną Królestwa Polskiego (dalej: Prokuratoria)¹⁴.

3

Kompetencje Prokuratorii należy widzieć i analizować przede wszystkim w kontekście ówczesnych rozważań o niepodległości i suwerenności Królestwa

¹⁰ Zob. J. Koredeczuk, *Związek reform prawa cywilnego z reformami administracyjnymi w Księstwie Warszawskim*, [w:] *Cywilizacja administracji publicznej. Księga jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. UW dr hab. Jana Jeżewskiego*, red. J. Korczak, Wrocław 2018 s. 234.

¹¹ K. Buczyński, P. Sosnowski, *op. cit.*, s. 14.

¹² DzPKW z 1810 r., t. I, s. 165–186.

¹³ J. Koredeczuk, *op. cit.*, s. 238–239.

¹⁴ DzPKP z 1816 r., t. II, s. 116–139. Tekst postanowienia zob. K. Buczyński, P. Sosnowski, *op. cit.*, s. 225.

Polskiego. Już wówczas w społeczeństwie polskim negowano taką formę państwowości¹⁵, co w konsekwencji powodowało wybuchy kolejnych powstań, z których najbardziej brzemienne w skutki polityczne były powstania listopadowe (1831) i styczniowe (1863).

Poprawną analizę statusu prawnego Królestwa Polskiego przeprowadził Lech Mażewski. W akcie końcowym kongresu wiedeńskiego Polskę określono francuskim terminem *état*, czyli 'państwo, które posiada własną administrację'¹⁶. Ale już w Konstytucji Królestwa Polskiego z 1815 r. używano terminu „królestwo” zamiennie z innymi, takimi jak: „mocarstwo”, „kraj” czy „stan”. Można przyjąć, że były to terminy bliskoznaczne¹⁷.

Kluczowe znaczenie dla określenia statusu Królestwa Polskiego miała rodząca się wówczas definicja państwa Georga Jellinka: państwo to terytorium, władza i społeczeństwo. Z punktu widzenia tej teorii bez znaczenia było źródło pochodzenia tej władzy. Unia personalna z Rosją, której podstawę stanowiły przepisy art. 1 i 3 Konstytucji Królestwa Polskiego z 1815 r.¹⁸ (dalej: Konstytucja), nie determinowała jednoznacznie hipotezy o braku państwowości. Te wątpliwości pochodzą jednak z lektury treści przepisu art. 31 Konstytucji, w której postanowiono, że władza ustawodawcza należy do króla i dwóch izb, tj. Senatu oraz Posłów i Deputowanych od Gmin. Z kolei władza wykonawcza lub administracyjna, na podstawie przepisu art. 35 Konstytucji, należała do króla. W obu przypadkach tym królem był car Rosji, a więc władca obcy.

Dopełnienie rozważań o statusie państwowości Królestwa Polskiego stanowi przepis art. 29 Konstytucji, w którym postanowiono, że urzędy publiczne, cywilne i wojskowe nie będą mogły być sprawowane tylko przez Polaków. Taka egzemplifikacja normatywna nie była jednak przejawem tolerancji dla osób nielegitymujących się przynależnością do narodu polskiego, lecz instrumentem umożliwiającym obsadzanie ważnych stanowisk przedstawicielami aparatu administracji rosyjskiej w celu kontroli. Z punktu widzenia ustrojowego oznaczało to dość znaczną in-

¹⁵ F. Skarbek w swoim dziele zatytułowanym *Królestwo Polski od epoki początku swego do rewolucji Listopadowej* „nie przyznawał Królestwu statusu w pełni niepodległego państwa [...]”. Pisał bowiem, że jego ustrój i ład polityczny nie był oparty na dobrowolnym traktacie, umowie zawartej z reprezentacją polityczną narodu, lecz nadany z góry”, P. Szymaniec, *Fryderyk Skarbek o konstytucji Królestwa Polskiego z 1815 roku i o statucie organicznym z roku 1832*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2014, t. LXVI, z. 2, s. 284–285.

¹⁶ Zob. L. Mażewski, *Królestwo Polskie z punktu widzenia prawa wewnętrznego i prawa narodów*, [w:] *System polityczny, prawo, konstytucja i ustrój Królestwa Polskiego 1815–1830*, red. L. Mażewski, Radzymin 2013, s. 77.

¹⁷ *Ibidem*, s. 78.

¹⁸ Konstytucja Królestwa Polskiego z 1815 r., DzPKP z 1816 r., t. I, nr 1, str. 2–103.

gerencję w organizację i funkcjonowanie Królestwa Polskiego i w praktyce było ograniczeniem suwerenności.

Pomimo daleko idących wątpliwości co do istnienia państwowości polskiej w ramach Królestwa Polskiego, nie można nie zauważyć faktu istnienia mienia państwowego (czy raczej publicznego) i interesów polskich, które należało chronić – chociażby ze względu na spodziewaną możliwość odrodzenia się suwerennego państwa polskiego. W tej optyce należy widzieć treść przepisu art. 157 Konstytucji, w którym była mowa o dobrach korony, czyli mieniu państwowym, i przepisu art. 158, w którym była mowa o interesach państwa, a mianowicie o długi publicznym, który był gwarantowany.

W tej narracji politycznej i historycznej należy poszukać odpowiedzi na pytanie dotyczące statusu praw i interesów prawnych, które miała chronić Prokuratoria, utworzona z woli cara Rosji.

Niewątpliwie wolą pomysłodawców powołania do życia instytucji takiej jak Prokuratoria była właśnie ochrona m.in. wspomnianych dóbr i interesów Królestwa. Takie przekonanie wywodzi się z treści przepisu art. 8 postanowienia, gdzie zapisano, że Prokuratoria jest pełnomocnikiem rządu krajowego w sprawach, których przedmiotem jest dochodzenie lub prawna obrona wszystkich własności publicznych, znajdujących się pod opieką rządu. Można zatem stwierdzić, że z jednej strony była świadomość elit politycznych co do daleko idącej zależności Królestwa Polski od Rosji, z drugiej jednak – uważano, że istnieje namiastka państwa Polskiego, stąd obowiązek ochrony mienia publicznego oraz interesów prawnych ułomnego państwa Polskiego. To zadanie miało być realizowane przez Prokuriatorię Generalną Królestwa Polskiego.

4

Podstawowy zakres przedmiotowy ochrony prawnej będącej obowiązkiem Prokuratorii obejmował własność publiczną. W treści przepisu art. 9 postanowienia ówczesnego ustawodawcy, czyli cara, niewątpliwie z inspiracji pomysłodawców utworzenia Prokuratorii (m.in. Józefa Kalasantego Szaniawskiego, księcia Jerzego Czartoryskiego, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego), zostały wyliczone dobra zaliczane do własności publicznej. Takimi dobrami były dobra i lasy Korony, lasy narodowe (z dopowiedzeniem, że tylko te, które znajdują się aktualnie w granicach Królestwa). Do tej kategorii zaliczano również dobra i lasy narodowe będące w użytkowaniu przez osoby prywatne na podstawie szczególnych przywilejów, a także dobra i lasy narodowe rozdane donatariuszom w okresie Księstwa Warszawskiego, a następnie w okresie Królestwa zwrócone Rządowi.

Ponadto, do kategorii własności publicznej zaliczano: dobra należące do funduszu edukacyjnego, dobra duchowieństwa narodowego, dobra miast, gmin, zgromadzeń miłosierdzia, szpitali, korporacji i instytucji publicznych. Wliczenie to ukazuje bardzo szeroką paletę dóbr, które mogły korzystać z pomocy prawnej i procesowej Prokuraturii. Niezwykle ważne stwierdzenie znajduje się w przepisie art. 8 postanowienia: że Prokuratoria jest zwierzchnikiem i naczelnym pełnomocnikiem Rządu krajowego sprawach, których przedmiotem jest dochodzenie lub ochrona prawna wszystkich dóbr publicznych znajdujących się pod opieką Rządu. Oznacza to, że do systemu prawa Królestwa nie przyjęto rzymskiej koncepcji *res nullius*. Istniało zaś domniemanie, że rzeczy nienależące do majątku osób prywatnych były własnością państwa.

Poza ochroną dóbr materialnych do kompetencji Prokuraturii należała również ochrona prawna i procesowa wszystkich interesów prawnych o charakterze publicznym, do których zaliczano: sumy przez konwencję wiedeńską skarbowi Królestwa odstąpione, długi pieniężne i wszelkiego rodzaju zobowiązania skarbowe należne Skarbowi, sukcesje wakujące oraz legaty ustanowione na własność lub użytek publiczny przeznaczone, kapitał należący do funduszu edukacyjnego, dziesięciny i fundusze duchowieństwa narodowego, fundusze miast, gmin, zgromadzeń miłosierdzia, szpitali, korporacji i instytucji publicznych (art. 9).

Wyliczenie w przepisie art. 9 postanowienia przypadków przedmiotowej kompetencji Prokuraturii nie miało charakteru zamkniętego. Jego uzupełnienia należy szukać w tekście kolejnych artykułów. W przepisie art. 11 postanowienia znalazła się klauzula zawierająca generalną kompetencję Prokuraturii do wykonywania zastępstwa procesowego w sądach cywilnych i administracyjnych, ilekroć toczy się przed tymi sądami sprawa, przedmiotem której byłyby dobra publiczne lub interesy prawne Korony.

Dość szeroko został również określony zakres czynności procesowych, które powinny być podejmowane przez Prokuriację. W przepisie art. 12 postanowienia stwierdzono, że należy bronić nie tylko praw własności Korony (*quo ad ius*) czy też skarbu narodowego. W zakresie kompetencji Prokuraturii znajdowała się też ochrona dóbr funduszy edukacyjnych, wówczas niezwykle ważnych, ze względu na reformę oświaty, którą zapoczątkował Stanisław Staszic już w okresie Księstwa Warszawskiego, powołując Izbę Edukacyjną¹⁹. Ważnym zadaniem Prokuraturii

¹⁹ Szczególną rolę Prokuratoria odgrywała w ochronie funduszy pojezuickich. Po kasacji Jezuitów w 1773 r. przez papieża Klemensa XIV los pozostawiony funduszy, w tym edukacyjnych, był bardzo trudny. Wielu chciało majątek pozostawiony przez Jezuitów bezprawnie zawłaszczyć. W związku z czym również i ich ochrona stała się zadaniem Prokuraturii. Zob. A. Winiarz, *Stanisława Staszica koncepcja organizacji szkolnictwa w teorii i praktyce*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 2006, t. 45, s. 79.

w procesie ochrony dóbr i interesów Królestwa było sporządzania opinii prawnych oraz udzielanie porad prawnych. Na podstawie przepisu art. 13 postanowienia poszczególne ministerstwa mogły zwracać się do urzędu Prokuraturii o sporządzenie takiej opinii. Opinia prawna czy porada mogła dotyczyć zawieranej umowy czy legalności udzielonej kaucji.

W końcu Prokuratoria na podstawie przepisu art. 16 postanowienia była zobowiązana do prowadzenia statystyki co do stanu sporów i procesów sądowych zawisłych przed sądami powszechnymi i administracyjnymi. Zgodnie z art. 19 postanowienia zgromadzone przez Prokuratorię informacje o toczących się postępowaniach winny zostać przekazane Komisjom Rządowym.

5

Historia pisana *ex post* nierzadko jest ograniczana li tylko do wydarzeń pozytywnych lub negatywnych. Najczęściej pomijane są wydarzenia czy poglądy znajdujące się pomiędzy skrajnościami. Nierzadko właśnie to te wydarzenia leżą u podłoża docelowej koncepcji jakiegoś rozwiązania czy nowo utworzonej instytucji. Tak było z Księstwem Warszawskim, bytem *quasi*-państwowym zależnym od Francji, a także z Królestwem Polskim, państwem zależnym politycznie i militarne od Rosji. Ich jednoznacznie negatywna ocena, jak i ocena wyłącznie pozytywne jest mylna i może prowadzić do błędnego wyobrażenia o tych dwóch bytach.

Tymczasem rozbiór Rzeczypospolitej Polskiej nie spowodował unicestwienia dóbr publicznych i interesów, jakie pozostały po państwie podzielonym między zaborców. W elitach polskich będących przy władzy zarówno w czasach Księstwa Warszawskiego, jak i Królestwa Polskiego, byli tacy myśliciele i patrioci jak Stanisław Staszic, którzy czynili wszystko, aby ratować dobra i interesy (np. fundacje, beneficja czy fundusze) pozostałe po Państwie Polskim. To pod wpływem ich zamysłu udało się nakłonić cara Rosji do utworzenia Prokuraturii, wzorowanej się na austriackim modelu funkcjonującym już wówczas w Galicji, czyli na terenach polskich zajętych przez Austrię.

Można przyjąć, że w postanowieniu cara Aleksandra z 1816 r. celowo niezwykle szeroko zakreślono kompetencje Prokuraturii, której zadaniem miała być ochrona nie tylko dóbr i interesów Korony, ale również stowarzyszeń miłosierdzia, dóbr duchowieństwa, lasów narodowych, funduszy edukacyjnych. To na fundamentach tych dóbr materialnych i niematerialnych mogła odrodzić się Polska w 1918 r.

Bibliografia

Literatura

- Buczyński K., Sosnowski P., *Prokuratoria Generalna. 200 lat tradycji ochrony dobra publicznego*, red. nauk. L. Bosek, Warszawa 2016.
- Heistein J., *Wolter i Rousseau we Francji i w Polsce*, „Pamiętnik Literacki” 1979, R. LXX, nr 2, s. 409–417.
- Historia Polski w liczbach: ludność, terytorium*, oprac. A. Wyczański et al., GUS, Warszawa 1993.
- Kariejew N., *Upadek Polski w literaturze historycznej*, Kraków 1891.
- Koredczuk J., *Związek reform prawa cywilnego z reformami administracyjnymi w Księstwie Warszawskim*, [w:] *Cywilizacja administracji publicznej. Księga jubileuszowa z okazji 80-lecia urodzin prof. nadzw. UW dr. hab. Jana Jeżewskiego*, red. J. Korczak, Wrocław 2018, s. 233–241.
- Makarewicz J., *Instygator w dawnym prawie polskim*, Lwów 1922.
- Mażewski L., *O ciągłości między Księstwem Warszawskim a Królestwem Polskim (1807–1830)*, [w:] *System polityczny, prawo, konstytucja i ustrój Królestwa Polskiego 1815–1830*, red. L. Mażewski, Radzymin 2013, s. 13–26.
- Mażewski L., *Królestwo Polskie z punktu widzenia prawa wewnętrznego i prawa narodów*, [w:] *System polityczny, prawo, konstytucja i ustrój Królestwa Polskiego 1815–1830*, red. L. Mażewski, Radzymin 2013, s. 77–90.
- Rafacz J., *Instygator ziemski*, „Themis Polska” 1926/1927, seria 3, t. 3, s. 49–50.
- Sitek B., *Historia ochrony prawnych interesów Skarbu Państwa w Polsce*, „Journal of Modern Science” 2014, nr 4 (23), s. 251–262.
- Sobociński W., *Księstwo Warszawskie a Cesarstwo Francuskie. (Zależność faktyczna i prawno-międzynarodowa. Rezultaty przeobrażeń wewnętrznych)*, „Przegląd Historyczny” 1965, t. 56, z. 1, s. 46–67.
- Stuart R., *Voltaire's correspondence with Catherine II*, Masters of Arts Thesis, State University of Iowa, 1914, <https://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3904&context=etd> [dostęp: 17.07.2018].
- Szonert J., *Kodeks Napoleona w Polsce. (Sto pięćdziesiąta rocznica)*, „Palestra” 1958, R. 2, nr 3–4, s. 89–93.
- Szymaniec P., *Fryderyk Skarbek o konstytucji Królestwa Polskiego z 1815 roku i o statucie organicznym z roku 1832*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2014, t. LXVI, z. 2, s. 283–302.
- Winiarz A., *Stanisława Staszica koncepcja organizacji szkolnictwa w teorii i praktyce*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 2006, t. 45, s. 63–83.

Akty prawne

- Dekret o organizacji władz administracyjnych departamentowych i powiatowych, DzPKW z 1810 r., t. I, s. 165–186.
- Konstytucja Królestwa Polskiego z 1815 r., DzPKP z 1816 r., t. I, nr 1, str. 2–103.
- Postanowienie urządzające Prokuratorę w Królestwie Polskiem, DzPKP z 1816 r., t. II, s. 116–139.

BRONISŁAW SITEK

PROF. DR HAB., SWPS UNIwersYTET HUMANISTYCZNOSPÓŁECZNY W WARSZAWIE

ORCID: 0000-0002-7365-6954

***Ochrona dóbr narodowych Rzeczypospolitej Polskiej po rozbiorach.
Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego***

W artykule ukazano ewolucję potrzeby prawnej ochrony dóbr i interesów Rzeczypospolitej Polskiej po rozbiorach. Konieczność takiej ochrony pojawiła się jeszcze w okresie przedrozbiorowym, jednak konkretnej formy instytucjonalnej nabrała ona najpierw w Księstwie Warszawskim, a następnie w 1816 r. w Królestwie Polskim. Celem tego opracowania jest wykazanie pozytywistycznej pracy elit polskich nad ochroną tego, co pozostało po rozbiorach – z nadzieją budowania materialnego fundamentu pod niepodległą ojczyznę. Autor nie podejmuje pogłębionej dyskusji nad statusem Królestwa Polskiego. Praca opiera się głównie na analizie przepisów konstytucji Królestwa Polskiego z 1815 r. oraz postanowienia cara Rosji o utworzeniu Prokuratorii Generalnej z 1816 r. Ponadto przywoływane zostały poglądy doktryny z zakresu tematu. We wnioskach końcowych należy wskazać pozytywną rolę, jaką odegrała Prokuratoria Generalna Królestwa Polskiego.

Słowa kluczowe: Prokuratoria Generalna, Królestwo Polskie, Księstwo Warszawskie, prawna ochrona dóbr publicznych, prawna ochrona interesów publicznych

BRONISŁAW SITEK

PROFESSOR, SWPS UNIVERSITY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

ORCID: 0000-0002-7365-6954

***The need to protect of national goods after the partition of the Republic
of Poland: General Counsel's Office of the Kingdom of Poland***

The subject of the study is to present the evolution of the legal need to protect goods and interests remaining after the partition of the Poland. The necessity of such protection appeared even in the pre-partition period. However, the specific form of institutional protection of Polish goods and interests, for the first time, took place in the Duchy of Warsaw, and then in 1816, in the Kingdom of Poland. The aim of this study is to demonstrate the positivist work of the Polish elite to protect what remains after the partitions with the hope of building a material foundation for an independent homeland. The author does not undertake an in-depth discussion on the status of the Kingdom of Poland. The work is based mainly on the analysis of the constitution of the Kingdom of Poland of 1815 and the decision of the Tsar of Russia of 1816 to establish the General Counsel's Office. In addition, the views of the doctrine on the subject were referred to. As a final conclusion, we should point to the statement of the positive role played by the General Counsel's Office of the Kingdom of Poland.

Key words: General Counsel's Office, Kingdom of Poland, Duchy of Warsaw, legal protection of public goods, legal protection of public interests